

HULPVERLENING AAN GEDETINEERDEN. OP NIEUWE WEGEN...

Op 28 februari jl. werd door mevrouw Wivina DEMEESTER, Vlaams minister van Financiën en Begroting, Gezondheidsinstellingen, Welzijn en Gezin en de heer Melchior WATHELET, Federaal minister van Justitie, een samenwerkingsakkoord ondertekend tussen de Staat en de Vlaamse Gemeenschap inzake de 'sociale hulpverlening aan gedetineerden met het oog op hun sociale reïntegratie'. Enkele weken voordien, nl. op 9 februari, was een samenwerkingsakkoord over dezelfde materie gesloten tussen de Staat en de Franse Gemeenschap. Deze samenwerkingsakkoorden vormen een belangrijke stap in de verdere vormgeving aan de sinds de Staatshervorming van 1980 ingezette 'beleidsontdubbeling' wat betreft de hulpverlening aan volwassen justitiabelen.

Een bewogen voorgeschiedenis

Aan de recent tot stand gekomen samenwerkingsakkoorden is een lange en voor de betrokken hulpverleners vaak bewogen onderhandelingsperiode voorafgegaan. De overheveling, door de Wet van 8 augustus 1980, van de 'penitentiaire en post-penitentiaire sociale hulpverlening, met uitzondering van de uitvoering van strafrechtelijke beslissingen' was een in eerste instantie formeel-juridische aangelegenheid, als gevolg van communautair-politieke ontwikkelingen. Ze doorbrak echter een status quo situatie, waardoor des te zichtbaarder werd hoe het zwaartepunt van de hulpverlening aan justitiabelen binnen de strafuitvoering was blijven liggen, en hoezeer het de externe hulpverlening ontbrak aan een eigenstandige plaats t.a.v. de strafrechtsbedeling. De 'beleidsontdubbeling' ingevolge de staatshervorming noopte derwijze tot het stellen van de vraag naar zowel een *beleidsvisie* over de onafhankelijk van Justitie te realiseren hulpverlening aan justitiabelen als naar haar *verhouding tot het justitieel sociaal werk* binnen het kader van de strafuitvoering.¹

Het Besluit van de Vlaamse Executieve van 24 juli 1985 – dat ook inspirerend was voor het Besluit van de Executieve van de Franse Gemeenschap van 15 december 1989² – beantwoordde de vraag naar een beleidsvisie. Dit Besluit 'houden- de erkenning en subsidiëring van diensten voor forensische welzijnszorg' beklem- toont de autonomie van het forensisch welzijnswerk, niet in het minst door de bepaling dat de geboden hulp- en dienstverlening door de betrokken personen ge-

1. PETERS, T., 'Het forensisch welzijnswerk op weg naar een beleidsontdubbeling of gevat in een beleidsvacuüm', *Panopticon*, 1981, 193.

2. MEYVIS, W., 'Forensisch welzijnswerk in de Franse Gemeenschap', *Panopticon*, rubriek strafuitvoering en justitiële hulpverlening, 1991, 277. MARY, Ph. (ed.), *L'aide sociale aux justiciables*, Bruxelles, Bruylant, 1991.

vraagd of aanvaard moet worden. De opdrachtomschrijving omvat naast de klassieke taken van de detentiebegeleiding en de reclasseringshulp nadrukkelijk ook vroeghulp en slachtofferhulp. Tegelijk worden de naastbestaanden van gedetineerden erkend in hun – ook in de justitiële setting te realiseren – recht op hulp en bijstand. Het forensisch welzijnswerk wordt hierdoor omschreven in termen van een autonoom te geven welzijnsbenadering van problemen van criminaliteit en onveiligheid; het vormt een eigenstandig hulpverleningscircuit naast de binnen het ministerie van Justitie uitgebouwde hulpverlening. Het onderscheid en permanent overleg tussen beide circuits houdt vanuit hulpverleningsperspectief een meerwaarde in omdat, via het forensisch welzijnswerk, een 'bruggehoofd' gerealiseerd kan worden tussen de justitiële hulpverlening en de aan justitie externe maatschappelijke dienstverlening.³

De mogelijkheden tot realisatie van deze *brugfunctie* lijken aanvankelijk negatief gehypothekeerd. De discussie gaat vooral over het niet langer opnemen, door de diensten van justitieel welzijnswerk van de Vlaamse Gemeenschap, van toezicht en rapportagezaken in opdracht van Justitie, en inzonderheid over het niet langer aannemen van voogdijopdrachten in het kader van de voorwaardelijke invrijheidstelling.⁴ Dat de discussie precies over de voogdijopdrachten en rapportagetaken gevoerd wordt, heeft verschillende gronden. Een eerste grond is van historische aard: de private reclasseringsdiensten zijn ontstaan met de Wet LEJEUNE⁵ en zij bleven daarin een bevoorrechte plaats behouden, ook wanneer vanaf 1930 geleidelijk aan een 'overheidsreclassering' uitgebouwd werd.⁶ Het Besluit van de Vlaamse Executieve van 24 juli 1985 vormde een radicale breuk met deze erg lange traditie. Deze breuk werd verhevigd gevoeld, aangezien de realisatie ervan een afgeleide was van de staatsvorming.

Een tweede discussiegrond ligt in de aard van het 'hulp en recht'-debat zelf. Dit debat werd overwegend gevoerd – en niet in het minst ook ervaren – als een debat over hulpverlening en recht als fundamenteel tegengestelde probleembenaderingen. Hierdoor werd de vraag opgeroepen of c.q. in hoeverre hulpverlening in een justitiële context verenigbaar is met de professie en deontologie van de hulpverlening. Het stellen, door het Besluit van de Vlaamse Executieve van 24 juli 1985, van een onverenigbaarheid tussen de forensische hulpverleningsopdracht en voogdijopdrachten van Justitie, werd tegen deze achtergrond, en gegeven de traditie van schatplichtigheid van de justitiële hulpverlening aan justitie⁷, mede ook ervaren als een miskennen van de essentie zelf van de hulpverleningsrealiteit en -methodiek die door het justitieel sociaal werk in het verleden – d.w.z. voor de staatsvorming – moeizaam en met beperkte mankracht gerealiseerd was.

3. PETERS, T., 'Het forensisch welzijnswerk op weg naar een beleidsontdubbeling of gevat in een beleidsvacuüm', o.c., 195.

4. DUPONT, L. en PETERS, T., 'Nieuwe perspectieven in het forensisch welzijnswerk', *Panopticon*, 1986, 201; JACOBS-COENEN, B., 'Justitieel sociaal werk: subsidiëring en beleid', *Panopticon*, 1987, 185.

5. DUPONT, L. en PETERS, T., 'Reclassering, hulpverlening en strafrechtsbedeling in België', in *Reclassering, Horizon 2000, Ontwikkelingen in strafrecht en reclassering en de rol van de reclassering*, Arnhem, Gouda Quint, 1988, p. 177-199.

6. JACOBS-COENEN, B., 'De sociale dienst van het Bestuur Strafinrichtingen en de Strafrechtsbedeling', *Panopticon*, 1981, 198.

7. DUPONT, L., *Welzijnswerk in de schaduw van het strafrecht*, Leuven/Amersfoort, Acco, 1986.

Krachtlijnen van de samenwerkingsakkoorden tussen Justitie en de Vlaamse en Franse Gemeenschap

De thans door de Staat en de Gemeenschappen gesloten samenwerkingsakkoorden beslechten deze discussie door de erkenning van enerzijds, de *onderscheiden verantwoordelijkheid* van het justitieel sociaal werk en het forensisch welzijnswerk en anderzijds, de *vormgeving aan een permanente overlegstructuur* via de creatie van een 'coördinatiecel' in de Franstalige, en een 'welzijnsteam' in de Vlaamstalige gevangenissen. De realisatie van deze permanente vorm van overleg verleent het forensisch welzijnswerk een concreet statuut in de detentiebegeleiding. Opzet en uitwerking van het overleg tussen Justitie en de Gemeenschappen zijn aldus vrij vergelijkbaar in de Vlaamse en Franse Gemeenschap. Een duidelijk verschilpunt tussen de Gemeenschappen ligt in de vooropgestelde *autonomie* van de hulpverlening ten overstaan van het gevangenisbeleid en uiteindelijk de strafrechtsbedeling.

De coördinatiecellen in de Franse Gemeenschap zijn structureel samengesteld door de aanwezigheid van minimaal de gevangenisdirecteur of zijn afgevaardigde, een maatschappelijk werker van de dienst forensisch welzijnswerk werkzaam in de gevangenis, een inspecteur van de dienst Maatschappelijk Werk Strafrechtstoepassing van het ministerie van Justitie en een inspecteur van de Administratie van de Franse Gemeenschap, aangeduid door de minister bevoegd voor de sociale hulpverlening aan gedetineerden (art. 5, par. 2). De coördinatiecel kan besluiten haar samenstelling uit te breiden met andere externe hulpverleners die in de betreffende gevangenis actief zijn (art. 5, par. 2).

Aan Vlaamse zijde is het welzijnsteam samengesteld uit één of meer maatschappelijk werkers met binnendienst van de Dienst Maatschappelijk Werk Strafrechtstoepassing van het ministerie van Justitie en één of meer professionele hulpverleners van een erkende dienst voor forensische welzijnszorg van de Vlaamse Gemeenschap (art. 2, par. 1). Het welzijnsteam nodigt de professionele hulpverleners en vrijwilligers die een regelmatige bijdrage leveren aan de hulp- en dienstverlening aan de gedetineerden en hun gezin uit op de vergaderingen van het welzijnsteam waarop hun bijdrage besproken wordt (art. 2, par. 2).

Een welzijnsteam in elke Vlaamse gevangenis

Het samenwerkingsakkoord met de Vlaamse Gemeenschap vertrekt vanuit een *gezamenlijke opdrachtbepaling* van het justitieel sociaal werk en het forensisch welzijnswerk, te realiseren via de werking van het welzijnsteam.

Artikel 1, paragraaf 1 van het samenwerkingsakkoord met de Vlaamse Gemeenschap stelt: 'De dienst Maatschappelijk Werk Strafrechtstoepassing van het ministerie van Justitie en de diensten voor forensische welzijnszorg erkend door de Vlaamse Gemeenschap hebben tot opdracht *samen* te zorgen voor de integrale hulp- en dienstverlening aan gedetineerden en hun gezin met het oog op een optimale begeleiding van de detentie en voorbereiding van de reclassering. Zij werken daartoe nauw samen met alle relevante openbare of private diensten en personen'.

De formulering van de hulp- en dienstverlening aan gedetineerden als een *gezamenlijke opdracht* is een belangrijke optie. De problematiek van de detentie is

veelzijdig. Vaak gaat het om mensen die in de hulpverlening bekend zijn. De detentie is in dit licht vaak ook te zien als uitdrukking van een verderschrijdende marginalisering, waarbij het bestaande aanbod van voorzieningen niet langer de aansluiting op de samenleving verzekert en sociale controle als laatste antwoord op de proppen komt. Hulpverlening betekent dan: ingaan op de problemen die naar aanleiding van de detentie aan het licht komen, vermijden dat er problemen bijkomen, ervoor zorgen dat de verbinding gemaakt of opnieuw gemaakt wordt tussen de justitiecliënteel en de voorzieningen in de samenleving, en aan deze verbinding de nodige draagkracht en stabiliteit geven. Om dit te kunnen bereiken is het nodig en de marges van de strafrechtstoepassing en de mogelijkheden van de hulp- en dienstverlening maximaal aan te boren, zodat de detentiesituatie kan omgebogen worden van een mogelijke *afsluiting* naar een (hernieuwde) daadwerkelijke *aansluiting* op de samenleving.⁸

Om deze aansluiting op de samenleving te kunnen realiseren is het nodig dat de detentie menswaardig is – d.w.z. geen leed toevoegt aan de fysieke vrijheidsberoving – en dat de gedetineerde zijn recht op maatschappelijke dienstverlening ‘ten einde een leven te kunnen leiden dat beantwoordt aan de menselijke waardigheid’⁹ ook tijdens de detentie kan (blijven) effectueren. Het uitgangspunt hierbij is dat zowel in de strafrechtsbedeling als in de hulpverlening de betrokkenen (‘cliënten’) *subject* zijn van rechten, die ze moeten kunnen effectueren. Een ‘cliëntbetrokken’ hulpverlening kan daarom niet gebaseerd zijn op een consensus over wat ‘welzijn’ (of ‘(re)socialisatie’) heet, doch dient wezenlijk uit te gaan van de *diversiteit* van situaties waarin, en mogelijkheden waarmee, mensen tot hun ‘recht’ moeten kunnen komen. Het is de taak van de hulpverlening in, en gegeven deze diverse situaties, mensen te ondersteunen in het realiseren van hun waardigheid als mens.

Het justitieel sociaal werk en het forensisch welzijnswerk verwijzen in dit licht naar onderscheiden dimensies van de hulpverlening in de justitiële setting, met name:

1° een humane en welzijnsgerichte invulling van de uitvoering van de vrijheidsstraf of -maatregel door de mogelijkheden die de strafuitvoering daartoe biedt optimaal te gebruiken. Deze dimensie wordt inzonderheid behartigd door de dienst Maatschappelijk Werk Strafrechtstoepassing;

2° het waarborgen van de sociale hulp- en dienstverlening aan de gedetineerden en hun gezin. Deze dimensie wordt inzonderheid behartigd door de diensten voor forensische welzijnszorg van de Vlaamse Gemeenschap’ (art. 1).

Tegelijk met de reeds vermelde autonomie van de welzijnsteams is deze expliciete ‘*cliëntbetrokkenheid*’ van de door het justitieel sociaal werk en het forensisch welzijnswerk *samen* te realiseren integrale hulp- en dienstverlening kenmerkend voor het samenwerkingsakkoord met de Vlaamse Gemeenschap.

8. Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap-Departement Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur – Administratie Gezin & Maatschappelijk Welzijn, Vlaamse Federatie voor Forensisch Welzijnswerk & Ministerie van Justitie – Dienst Maatschappelijk Werk Strafrechtstoepassing, *Hulpverlening aan gedetineerden. Op nieuwe wegen ...*, Brussel, 1993, p. 9.

9. Art. 1 O.C.M.W.-Wet van 8 juli 1976; art. 23 Grondwet.

Het akkoord met de Franse Gemeenschap vertrekt in artikel 1 niet van een gezamenlijke opdrachtbepaling, doch van een aantal begripsomschrijvingen. Hierbij is vooral het gemaakte onderscheid tussen de 'guidance sociale' (bevoegdheid Dienst Maatschappelijk Werk Strafrechtstoepassing) en 'aide sociale' (bevoegdheid Franse Gemeenschap) op te merken. Onder 'guidance sociale' wordt de begeleiding verstaan van het justitieel sociaal werk 'impliquant le contrôle du respect des conditions imposées pour une mise ou un maintien en liberté ainsi qu'une aide à la motivation de la personne concernée au respect par cette dernière des conditions imposées'. Onder 'aide sociale' wordt verstaan: 'toute action, individuelle ou communautaire, destinée à permettre une participation active à la vie sociale, économique, politique, culturelle conformément à la Déclaration universelle des droits de l'Homme, ainsi qu'une connaissance critique des réalités de la société, notamment par le développement de capacité d'analyse, d'action, d'évaluation'. Deze ruime begripsomschrijving van 'aide sociale', met de expliciete verwijzing naar de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, werd overgenomen uit het Besluit van de Franse Executieve van 15 december 1989 tot erkenning en subsidiëring van diensten voor forensisch welzijnswerk (aide sociale aux justiciables). Tegelijk, en dit is gezien deze ruime begripsomschrijving opmerkelijk, worden de *restricties* eigen aan het werken in een justitiële context, als een 'gegeven' geformuleerd.

De begripsomschrijvingen van 'guidance sociale' enerzijds en 'aide sociale' anderzijds suggereren een onderscheid, niet alleen – zoals ook in het akkoord met de Vlaamse Gemeenschap – in de *taakstelling* van het justitieel sociaal werk en het forensisch welzijnswerk, doch eveneens – en dit in tegenstelling tot het akkoord met de Vlaamse Gemeenschap – in de *finaliteit* van beide vormen van hulpverleningsinterventie. Anders gezegd: minder dan in de Vlaamse Gemeenschap wordt in het samenwerkingsakkoord met de Franse Gemeenschap de taakafbakening tussen de in de justitiële setting werkzame hulpverleners gehanteerd alsook een *hefboom* tot intensifiëring van, en mede vormgeving aan, de reflexie over de maatschappelijke benadering van sociale problemen, i.c. problemen die ook het voorwerp zijn van criminalisering en strafbaarheidsstelling. Het akkoord met de Franse Gemeenschap is te zien als een instrument tot regeling van het overleg tussen hulpverleners van Justitie en hulpverleners van de Franse Gemeenschap.

Het akkoord met de Vlaamse Gemeenschap bevat *bovendien* een gezamenlijk geformuleerde *hulpverleningsvisie*. De taken van zowel de welzijnsteams als de respectievelijke taken van de maatschappelijk werker met binnendienst en van het forensisch welzijnswerk worden exhaustief omschreven in de artikelen 3 tot en met 6 van het Samenwerkingsakkoord. Ook de binnen de Vlaamse Gemeenschap gestelde autonomie van de welzijnsteams, en niet in het minst de aan deze teams opgelegde vereisten inzake het *opstellen van een werkplan* en inzake *jaarlijkse verslaggeving* (art. 6), zijn in dit licht belangrijke innovaties.

Aandachtspunten voor de uitwerking van de welzijnsteams

De *feitelijk* innoverende werking van de welzijnsteams is mede afhankelijk van hoe deze welzijnsteams ook in de verdere uitwerking gehanteerd zullen worden als een concrete mogelijkheid tot humanisering van de strafrechtsbedeling en tot gro-

tere aandacht van de maatschappelijke dienstverlening voor justitiabelen, op zich, en wat een segment ervan betreft, ook in termen van een kansarme bevolkingsgroep.¹⁰ Een aantal aandachtspunten zijn hier te vermelden.

Een eerste aandachtspunt betreft de *implementatie* van de welzijnsteams. Deze wordt actueel stapsgewijze (d.w.z. gevangenis per gevangenis) gerealiseerd, in nauw overleg tussen de Dienst Maatschappelijk Werk Strafrechtstoepassing en de Vlaamse Federatie voor Forensisch Welzijnswerk, die hiertoe bijkomende middelen kreeg van de minister van Welzijn en Gezin. Ook de omkadering van het forensisch welzijnswerk wordt bijgestuurd, in de richting van nieuwe erkenningen en uitbreiding van erkenningen, waardoor geleidelijk in elke gevangenis een welzijnsteam operationeel kan worden. Deze gevoelige inspanningen geven een belangrijke impuls waarbij het – gezien de actuele omkadering: een budget van om en bij de 30 miljoen op de begroting 1994 – niettemin de verwachting moet kunnen zijn dat deze impuls verder uitgebouwd wordt.

Een tweede aandachtspunt betreft de *rugdekking* die het forensisch welzijnswerk kan/zal krijgen van het globale aanbod van hulp- en dienstverlening van de Vlaamse Gemeenschap, zo o.m. op het vlak van de maatschappelijke dienstverlening en het algemeen welzijnswerk, onderwijs, cultuur¹¹, tewerkstelling, (geestelijke) gezondheidszorg e.d.m. Dit aandachtspunt werd door de Vlaamse Regering ten volle weerhouden: in haar vergadering van 17 november 1993 besliste de Regering de ondertekening van het samenwerkingsakkoord samen te laten gaan met de oprichting van een ambtelijke werkgroep bestaande uit deskundigen uit de departementen onderwijs, volksgezondheid, cultuur en werkgelegenheid, met als opdracht binnen de zes maanden een inventaris op te maken van de wijze waarop de dienstverlening van de Vlaamse Gemeenschap rechtstreeks of onrechtstreeks betrokken is op de problematiek van de gedetineerden in de Vlaamse strafinrichtingen, de leemten terzake vast te stellen en voorstellen te doen ter verbetering en versterking van de eigen inbreng van de Vlaamse Gemeenschap. Het eindverslag van deze werkgroep moet toelaten een, mede op concrete gegevens gefundeerde visie van de Vlaamse Gemeenschap te formuleren tot een meer integrale benadering van de noden van gedetineerden en hun naastbestaanden, en van de problemen die naar aanleiding van de detentie zichtbaar worden.

Een derde aandachtspunt hangt hier nauw mee samen en betreft de *methodische uitwerking* van de welzijnsteams. De dubbele taakstelling waar zij voor staan – een humane en welzijnsgerichte invulling van de strafuitvoering enerzijds, en het waarborgen van de mogelijkheden tot een effectief beroep door justitiabelen op de sociale hulp- en dienstverlening waartoe de gemeenschap gehouden is anderzijds – houdt in dat hun finaliteit niet ligt in een verfijning en intensifiëring van de professionele ‘behandeling’ van gedetineerden. Hun finaliteit ligt wél in de bijdrage, via

10. MEYVIS, W. en MARTIN, D., *Humanisering van de gevangenissen en maatschappelijke aanpak van delinkwentie*, Brussel, Koning Boudewijnstichting, 1991.

11. Een pilootproject m.b.t. de toeleiding van sociaal-cultureel werk naar de Vlaamse gevangenissen werd eind 1993 gestart in opdracht van de minister van Cultuur en o.l.v. de Vlaamse Federatie voor Forensisch Welzijnswerk met medewerking van het Vlaams Centrum voor Volksontwikkeling. Eerder reeds werd onder impuls van vrijwillige inzet ervaring terzake ontwikkeld, zie b.v. Das, J., ‘25 jaar toeneel met gedetineerden. Volwaardig en vernieuwend sociaal-cultureel werk’, *Vorming*, 9^e jrg., 1994, nr. 3, p. 143-153.

het wederzijds kritisch overleg en de visie-ontwikkeling tussen hulpverleners binnen en buiten de strafrechtsbedeling, tot realisatie van een betere *rechtspositie* van de gedetineerde. Deze rechtspositie 'includeert' de mogelijkheden voor de gedetineerde en voor de naastbestaanden tot 'hun recht' te komen en hiervoor beroep te doen op de hulp- en dienstverlening die in de samenleving aanwezig is. Dit vergt een bredere opstelling en andere methodes dan deze die gehanteerd worden in een individuele relatie tussen hulpverlener en cliënt. Meer specifiek rijst de vraag hoe de samenwerking binnen de welzijnsteams concreet vorm gegeven kan/zal worden. Het samenwerkingsakkoord met de Vlaamse Gemeenschap verwijst hier naar de noodzaak het forensisch hulpaanbod te organiseren, rekening houdend met het individuele detentietraject van gedetineerden (art. 5, 1°). Dit veronderstelt dat een geëigende methodische aanpak moet uitgewerkt worden, niet enkel vanuit de *brugfunctie* die het forensisch welzijnswerk is toevertrouwd, doch evenzeer vanuit de *detentietraject*-begeleiding die door de maatschappelijk werkers van de Dienst Maatschappelijk Werk Strafrechtstoepassing wordt uitgewerkt. Gezien de geleidelijke start van de welzijnsteams en de voorlopig beperkte professionele omkadering, moet de vraag gesteld worden welke prioriteiten eventueel gesteld (moeten) worden in de concrete werking en moet nagegaan worden of het kansarme segment van de detentiepopulatie hierin niet (opnieuw) gemarginaliseerd wordt. Deze vraag is *a fortiori* belangrijk gezien de niet evident blijkende belangstelling en bereidheid tot inzet, vanuit het gros van het algemeen aanbod van hulp- en dienstverlening, voor de 'marginale' bevolkingsgroep van gedetineerden en hun naastbestaanden; een weigerachtigheid die deels ook mede ingegeven wordt door methodische en/of organisatorische argumenten. Deze en andere vragen m.b.t. de methodische uitwerking van de welzijnsteams vormen belangrijke aandachtspunten voor zowel de in service vorming van de betrokken hulpverleners als voor (begeleidend) wetenschappelijk onderzoek.

Een vierde – niet het minste belangrijke – aandachtspunt vormt de maatschappelijke en penitentiaire context waarin de welzijnsteams van start gaan. Wordt enerzijds gepleit voor de-institutionalisering en probleemaanpak in de samenleving zelf, anderzijds zijn er expansionistische tendensen naar een vooral punitieve aanpak.¹² De start van 'welzijnsteams' in gevangenissen waarin de overbevolking een eerste probleem is, is in dit licht een welhaast cynische paradox, doch tegelijk – eigen aan de paradox – een wezenlijke kans tot het stellen, ook vanuit de invalshoek van het welzijnswerk, van het fundamentele debat over de meest adequate reactiewijze op delictsituaties als ook een toetssteen voor een democratische en humane samenleving.

Een vijfde aandachtspunt: in het debat over een humane samenleving is de *vrijwillige inzet* vanuit deze samenleving zelf onmisbaar. Vrijwilligheid is te definiëren in termen van een meerwaarde die aan het normale maatschappelijke proces wordt toegevoegd; vrijwilligers zijn in dit licht te omschrijven als mensen die zich organiseren om concrete verandering te brengen in situaties die zij strijdig achten met hun waarden. Vertaald naar de justitiële setting – met een van oudsher, via de Beschermingscomités zeer rijke vrijwilligerstraditie – betekent de vrijwilligersinzet een uitdrukking van medeverantwoordelijkheid, als burger, voor de wijze

12. SNACKEN, S., 'Overbevolkte gevangenissen en strafrechtelijk beleid', *Panopticon*, 1994, 1.

waarop sociale problemen mede via het strafrecht beslecht worden. Vrijwilligerswerk in de justitiële sector is in die optiek: in overleg en gedeelde verantwoordelijkheid met professionelen actief zijn op die terreinen waar de justitiële interventie gepaard gaat met isolement, uitstoting en stigmatisering en/of waar dergelijke processen scherper naar voor komen naar aanleiding van de justitiële interventie. De zopas afgesloten samenwerkingsakkoorden doen een actief appel op dit vrijwilligerswerk. Enerzijds moeten zij, meer dan ooit, mede gangmaker kunnen zijn voor de oprichting en verdere uitbouw van de welzijnsteams. Anderzijds wordt van hen een bijdrage verwacht op een zeer breed terrein van hulp- en dienstverlening.¹³ In het in de samenwerkingsakkoorden besloten perspectief worden vrijwilligers, professionele welzijnswerkers en met hen alle in de detentiesituatie betrokkenen uiteindelijk aangesproken op de essentie van hun inzet: een zo humaan mogelijke oplossing voor de problemen die het menselijk samenleven met zich brengt.

Maria BOUVERNE-DE BIE
Tony PETERS
maart 1994

13. MEYVIS, W. en PIERAERTS, M. (red.), *Vrijwilligerswerk in de justitiële sector*, Brussel, Federatie van Voogdij- en Beschermraden en Verenigingen voor Sociale Reïntegratie/Vlaamse Vereniging voor Forensisch Welzijnswerk, 1991.